

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 29. mája 2018*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Ochrana zvierat počas usmrcovania – Osobitné spôsoby zabíjania zvierat podľa náboženských rituálov – Moslimský sviatok obetovania – Nariadenie (ES) č. 1099/2009 – Článok 2 písm. k) – Článok 4 ods. 4 – Povinnosť zabíjať zvieratá na náboženské účely na schválenom bitúnku spĺňajúcom požiadavky nariadenia (ES) č. 853/2004 – Platnosť – Charta základných práv Európskej únie – Článok 10 – Sloboda náboženského vyznania – Článok 13 ZFEÚ – Rešpektovanie národných zvykov týkajúcich sa náboženských rituálov“

Vo veci C-426/16,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel (Holandskojazyčný prvostupňový súd Brusel, Belgicko) z 25. júla 2016 a doručený Súdnemu dvoru 1. augusta 2016, ktorý súvisí s konaním:

Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW a i.

proti

Vlaams Gewest,

za účasti:

Global Action in the Interest of Animals (GAIA) VZW,

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda K. Lenaerts, podpredseda A. Tizzano (spravodajca), predsedovia komôr R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J. Malenovský a E. Levits, sudcovia E. Juhász, A. Borg Barthet, C. Lycourgos, M. Vilaras a E. Regan,

generálny advokát: N. Wahl,

tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 18. septembra 2017,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW a i., v zastúpení: J. Roets, advocaat,

* Jazyk konania: holandčina.

- Vlaams Gewest, v zastúpení: J.-F. De Bock a V. De Schepper, advocaten,
- Global Action in the Interest of Animals (GAIA) VZW, v zastúpení: A. Godfroid a Y. Bayens, advocaten,
- estónska vláda, v zastúpení: N. Grünberg, splnomocnená zástupkyňa,
- holandská vláda, v zastúpení: M. Bulterman a B. Koopman, splnomocnené zástupkyne,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: G. Brown, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci A. Bates, barrister,
- Rada Európskej únie, v zastúpení: E. Karlsson, S. Boelaert a V. Piessevaux, splnomocnení zástupcovia,
- Európska komisia, v zastúpení: A. Bouquet, H. Krämer a B. Eggers, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 30. novembra 2017,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 4 ods. 4 nariadenia Rady (ES) č. 1099/2009 z 24. septembra 2009 o ochrane zvierat počas usmrcovania (Ú. v. EÚ L 303, 2009, s. 1) v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia.
- 2 Tento návrh bol podaný v konaní, ktorého účastníkmi sú na jednej strane rôzne moslimské združenia a zastrešujúce organizácie mešít aktívne na území Vlaams Gewest (Flámsky región, Belgicko), a tento región na druhej strane, a ktorého predmetom je rozhodnutie prijaté Vlaamse minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn (flámsky minister pre mobilitu, verejné práce, flámske predmestské obce, cestovný ruch a dobré podmienky zvierat, ďalej len „minister Flámskeho regiónu“), že počas moslimského sviatku obetovania od roku 2015 už nebude povoľovať zabíjanie zvierat na náboženské účely bez omráčenia v dočasných jatočných zariadeniach so sídlom v obciach Flámskeho regiónu.

Právo Únie

Nariadenie č. 853/2004

- 3 Odôvodnenie 18 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 z 29. apríla 2004, ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu (Ú. v. EÚ L 139, 2004, s. 55; Mim. vyd. 03/045, s. 14), uvádza:

„(18) Stavebno-technické a hygienické požiadavky ustanovené v tomto nariadení je vhodné uplatňovať na všetky druhy prevádzkarní, vrátane malých prevádzkarní a pojazdných bitúnkov.“
- 4 Článok 4 ods. 1 tohto nariadenia stanovuje:

„Prevádzkovatelia potravinárskych podnikov môžu uvádzať na trh [Európskej únie] produkty živočíšneho pôvodu len, ak boli pripravené a manipulovalo sa s nimi v prevádzkarniach, ktoré

a) spĺňajú príslušné požiadavky nariadenia [Európskeho parlamentu a Rady] (ES) č. 852/2004 [z 29. apríla 2004 o hygiene potravín (Ú. v. EÚ L 139, 2004, s. 1; Mim. vyd. 13/034, s. 319)], požiadavky príloh II a III tohto nariadenia a iné príslušné požiadavky potravinového práva;

a

b) boli príslušným orgánom registrované alebo schválené, ak sa to vyžaduje podľa odseku 2.“

Nariadenie č. 1099/2009

5 Nariadenie č. 1099/2009 stanovuje spoločné pravidlá v členských štátoch na ochranu dobrých podmienok zvierat počas ich zabíjania alebo usmrčovania.

6 Odôvodnenia 4, 8, 15, 18, 43 a 44 tohto nariadenia uvádzajú:

„(4) Dobré podmienky zvierat sú [v Únii] uznávanou hodnotou, ktorá je zakotvená v Protokole (č. 33) o ochrane a dobrých životných podmienkach zvierat, ktorý je pripojený k Zmluve o založení Európskeho spoločenstva [ďalej len ‚Protokol (č. 33)‘]. Ochrana zvierat počas zabíjania alebo usmrčovania je verejným záujmom, ktorý ovplyvňuje postoj spotrebiteľa voči poľnohospodárskym výrobkom. Okrem toho zlepšenie ochrany zvierat počas zabíjania prispieva k vyššej kvalite mäsa a nepriamo má pozitívny vplyv na bezpečnosť pri práci na bitúnkoch.

...

(8) ... Právne predpisy Spoločenstva v oblasti bezpečnosti potravín vzťahujúce sa na bitúcky sa zásadným spôsobom zmenili a doplnili prijatím [nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 z 29. apríla 2004 o hygiene potravín (Ú. v. EÚ L 139, 2004, s. 1; Mim. vyd. 13/034, s. 319)] a nariadenia [č. 853/2004]. V týchto nariadeniach sa kladie dôraz na zodpovednosť prevádzkovateľov potravinárskych podnikov, aby zaistili bezpečnosť potravín. Na bitúcky sa vzťahuje aj postup predbežného schválenia, v rámci ktorého výstavbu, usporiadanie a vybavenie posúdi príslušný orgán, aby sa zabezpečil ich súlad s príslušnými technickými predpismi týkajúcimi sa bezpečnosti potravín. Na problematiku dobrých podmienok zvierat by sa malo na bitúnkoch viac prihliadať a mala by sa zohľadňovať pri ich výstavbe a usporiadaní, ako aj v používanom vybavení.

...

(15) Protokol (č. 33) zdôrazňuje potrebu rešpektovať pri formulovaní a vykonávaní politík [Únie] okrem iného v oblasti poľnohospodárstva a vnútorného trhu legislatívne alebo administratívne ustanovenia a zvyky členských štátov súvisiace najmä s náboženskými rituálmi, kultúrnymi tradíciami a regionálnym dedičstvom. Je preto vhodné vyňať z rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia kultúrne podujatia, v prípade ktorých by dodržanie požiadaviek na dobré podmienky zvierat negatívne ovplyvnilo samotný charakter daného podujatia.

...

(18) Smernicou [Rady] 93/119/ES [z 22. decembra 1993 o ochrane zvierat počas porážky alebo ich utratenia (Ú. v. ES L 340, 1993, s. 21; Mim. vyd. 03/015, s. 421)] sa udelila výnimka z omračovania v prípade zabíjania na náboženské účely uskutočňovaného na bitúnkoch. Keďže ustanovenia [práva Únie] uplatniteľné na zabíjanie na náboženské účely boli transponované odlišne v závislosti od vnútroštátneho kontextu a vzhľadom na to, že vnútroštátne pravidlá zohľadňujú aspekty, ktoré presahujú účel tohto nariadenia, je dôležité zachovať výnimku z omračovania zvierat pred zabitím a pritom však ponechať každému členskému štátu určitú

úroveň subsidiarity. V tomto nariadení sa preto rešpektuje sloboda náboženského vyznania a právo prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním úkonov a zachovávaním obradov, ako sa uvádza v článku 10 Charty základných práv Európskej únie.

...

(43) Zabitie bez omráčenia si vyžaduje presné prerezanie hrdla ostrým nožom, aby sa minimalizovalo utrpenie. Okrem toho u zvierat, ktoré nie sú po prerezaní hrdla mechanicky znehybnené, sa často spomalí proces vykrvenia, čím sa zbytočne predlžuje utrpenie zvierat. Tento postup sa najčastejšie využíva pri zabíjaní hovädzieho dobytku, oviec a kôz. Preto by sa prežúvavce zabíjané bez omráčenia mali jednotlivo a mechanicky znehybniť.

(44) V oblasti zaobchádzania so zvieratami a ich znehybňovania na bitúnkoch dochádza pravidelne k vedeckému a technickému pokroku. Je preto dôležité poveriť Komisiu zmenou a doplnením požiadaviek na zaobchádzanie so zvieratami a ich znehybňovanie pred zabitím, pričom je však potrebné zachovať jednotnú a vysokú úroveň ochrany zvierat.

...“

7 Článok 1 nariadenia č. 1099/2009 s názvom „Predmet úpravy a rozsah pôsobnosti“ vo svojom odseku 3 uvádza:

„Toto nariadenie sa neuplatňuje:

a) pri usmrcovaní zvierat:

...

iii) počas kultúrnych alebo športových podujatí;

...“

8 Článok 2 tohto nariadenia, nazvaný „Vymedzenie pojmov“, znie:

„Na účely tohto nariadenia sa uplatňujú tieto vymedzenia pojmov:

...

f) ‚omráčenie‘ znamená akýkoľvek zámerne vyvolaný postup, ktorý bezbolestne spôsobí stratu vedomia a citlivosti, vrátane akéhokoľvek postupu spôsobujúceho okamžitú smrť;

g) ‚náboženský rituál‘ je súbor úkonov súvisiacich so zabitím zvierat, ktorý je stanovený určitým náboženstvom;

...

k) ‚bitúnok‘ je akákoľvek prevádzkareň používaná na zabíjanie suchozemských zvierat, ktorá patrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia... č. 853/2004;

...“

9 Článok 4 nariadenia č. 1099/2009, nazvaný „Metódy omračovania“, stanovuje:

„1. Zvieratá sa usmrcujú iba po omráčení v súlade s metódami a konkrétnymi požiadavkami súvisiacimi s uplatňovaním týchto metód, ktoré sú stanovené v prílohe I. Strata vedomia a citlivosti sa musí udržať až do smrti zvierťa.

...

4. V prípade zvierat, ktoré majú byť zabitú osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov, sa požiadavky odseku 1 neuplatnia za predpokladu, že sa zabitie uskutoční na bitúnku.“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

- 10 Ako vyplýva zo spisu predloženého Súdnuemu dvoru, moslimský sviatok obetovania (ďalej len „sviatok obetovania“) je slávnosť, ktorú každoročne organizujú praktizujúci moslimovia počas troch dní s cieľom dodržať osobitný náboženský predpis.
- 11 Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že veľký počet praktizujúcich moslimov v Belgicku považuje za svoju náboženskú povinnosť, aby – najlepšie v prvý deň tohto sviatku – zabili, resp. dali zabiť zviera, ktorého mäso následne sčasti spotrebuje rodina a sčasti sa rozdelí medzi znevýhodnené osoby, susedov a vzdialenejších rodinných príslušníkov.
- 12 V rámci väčšiny moslimského spoločenstva v Belgicku panuje zhoda v názore, ktorý vyjadrila Rada teológov v rámci Výkonného výboru moslimov tohto členského štátu, že zabíjanie zvierat sa musí uskutočňovať bez predchádzajúceho omráčenia a s prihliadnutím na ostatné náboženské predpisy týkajúce sa uvedeného zabíjania zvierat (ďalej len „zabíjanie zvierat na náboženské účely“).
- 13 Na základe článku 16 ods. 2 zákona zo 14. augusta 1986 o ochrane a o dobrých podmienkach zvierat (*Belgisch Staatsblad*, 3. december 1986, s. 16382) bolo v kráľovskom nariadení z 11. februára 1988 (*Belgisch Staatsblad*, 1. marec 1988, s. 2888) stanovené, že v Belgicku možno zabíjanie zvierat na náboženské účely uskutočňovať len v riadne schválených bitúnkoch (ďalej len „schválené bitúanky“) alebo „v prevádzkarniach schválených ministrom, do ktorého právomocí patrí poľnohospodárstvo, po dohode s ministrom, do ktorého právomocí patrí verejné zdravie“ (ďalej len „dočasné jatočné zariadenia“).
- 14 Na základe tejto právnej úpravy belgický federálny minister od roku 1998 každý rok udelil schválenie dočasným jatočným zariadeniam, ktoré spolu so schválenými bitúnkami umožňovali zabezpečiť zabíjanie zvierat na náboženské účely počas sviatku obetovania, čím sa doplnila nedostatočná kapacita na schválených bitúnkoch spojená so zvýšením dopytu počas tohto obdobia.
- 15 Po dohode s moslimským spoločenstvom federálne ministerstvo pre verejné zdravie, bezpečnosť potravinového reťazca a životné prostredie v rôznych dátumoch až do roku 2013 uverejňovalo „príručku“ na organizovanie sviatku obetovania, v ktorej boli presne stanovené odporúčania na otváranie a prevádzkovanie dočasných jatočných zariadení.
- 16 V nadväznosti na šiestu reformu štátu bola právomoc týkajúca sa dobrých podmienok zvierat od 1. júla 2014 prenesená na regióny. Na zabezpečenie organizovania sviatku obetovania v roku 2014 na svojom území vydal Flámsky región príručku porovnateľnú s federálnou príručkou z roku 2013, v ktorej sa uvádzalo, že dočasné jatočné zariadenia možno povoliť individuálnym schválením príslušného ministra na určité obdobie, pokiaľ sa zistí, že na schválených bitúnkoch v primeranej vzdialenosti nie je dostatočná kapacita na zabíjanie zvierat, a pokiaľ uvedené zariadenia budú dodržiavať určité podmienky týkajúce sa vybavenia a prevádzkové povinnosti.

- 17 Regionálny flámsky minister však 12. septembra 2014 oznámil, že od roku 2015 už nebude vydávať schválenia pre dočasné jatočné zariadenia, v ktorých by bolo možné uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely počas sviatku obetovania, z dôvodu, že také schválenia odporujú ustanoveniam nariadenia č. 1099/2009 a konkrétne pravidlu stanovenému v článku 4 ods. 4 tohto nariadenia v spojení s jeho článkom 2 písm. k), na základe ktorého zvieratá, ktoré majú byť zabitú osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov, možno bez omráčenia zabiť iba na bitúnkoch, ktoré spĺňajú požiadavky nariadenia č. 853/2004.
- 18 Dňa 4. júna 2015 tak uvedený minister rozoslal starostom flámskych miest a obcí obežník, v ktorom im oznámil, že od roku 2015 sa každé zabíjanie zvierat bez omráčenia, a to aj zabíjanie na náboženské účely v rámci sviatku obetovania, musí uskutočňovať jedine na schválených bitúnkoch, ktoré spĺňajú požiadavky nariadenia č. 853/2004 (ďalej len „sporný obežník“).
- 19 Regionálny flámsky minister sa odvolal najmä na dokument generálneho riaditeľstva (GR) „Zdravie a bezpečnosť potravín“ Európskej komisie z 30. júla 2015 s názvom „Audit uskutočnený v Belgicku v období od 24. novembra do 3. decembra 2014 s cieľom vyhodnotiť kontroly týkajúce sa dobrých podmienok zvierat počas zabíjania a súvisiacich operácií“ [DG(SANTE) 2014-7059 – RM]. V tomto dokumente bolo totiž uvedené, že „usmrcovanie zvierat bez omráčenia na náboženské účely mimo bitúnku nie je v súlade s nariadením [č. 1099/2009]“.
- 20 V tomto kontexte žalobcovia vo veci samej podali 5. februára 2016 žalobu proti Flámskemu regiónu na Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel (Holandskojazyčný súd prvého stupňa Brusel, Belgicko).
- 21 Títo žalobcovia spochybňujú predovšetkým uplatniteľnosť nariadenia č. 1099/2009 na zabíjanie zvierat na náboženské účely z dôvodu, že jeho článok 1 ods. 3 písm. a) bod iii) vylučuje z jeho pôsobnosti zabíjanie zvierat počas „kultúrnych alebo športových podujatí“. Uvedení žalobcovia subsidiárne spochybňujú platnosť pravidla stanoveného v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k), keďže jednak porušuje slobodu náboženského vyznania chránenú článkom 10 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“), ako aj článkom 9 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného v Ríme 4. novembra 1950 (ďalej len „EDLP“), a jednak nerešpektuje belgické zvyky týkajúce sa náboženských rituálov počas sviatku obetovania, ktoré zaručuje článok 13 ZFEÚ.
- 22 Vnútroštátny súd najprv uvádza, že zabíjanie zvierat na náboženské účely, uskutočňované v rámci sviatku obetovania spadá do pôsobnosti nariadenia č. 1099/2009, keďže na toto zabíjanie zvierat sa vzťahuje pojem „náboženský rituál“ v zmysle jeho článku 2 písm. g), a vzťahuje sa tak naň pravidlo stanovené v článku 4 ods. 4 tohto nariadenia.
- 23 Za týchto okolností sa však uvedený vnútroštátny súd domnieva, že sporný obežník, ktorým sa vykonáva pravidlo stanovené v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k), zavádza obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania a narúša belgické zvyky týkajúce sa náboženských rituálov. Tento obežník totiž núti praktizujúcich moslimov uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely počas sviatku obetovania na schválených bitúnkoch, ktoré spĺňajú technické požiadavky v oblasti konštrukcie, usporiadania a vybavenia stanovené nariadením č. 853/2004. Na území Flámskeho regiónu však počet bitúnkov spĺňajúcich tieto požiadavky nie je dostatočný na to, aby uspokojil zvýšený dopyt po mäse „halal“, ktorý všeobecne vzniká počas sviatku obetovania. Povinnosť uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely na schválených bitúnkoch tak bráni mnohým praktizujúcim moslimom v dodržiavaní ich náboženskej povinnosti zabiť alebo dať zabiť zviera v prvý deň sviatku obetovania podľa náboženských predpisov.
- 24 Navyše podľa názoru vnútroštátneho súdu nie je toto obmedzenie účelné ani primerané s prihliadnutím na legitímne ciele týkajúce sa ochrany dobrých podmienok zvierat a verejného zdravia, ktoré sleduje. Dočasným jatočným zariadeniam schváleným od roku 1998 do roku 2014 sa totiž po prvé podarilo

zabezpečiť dostatočnú úroveň zabránenia utrpeniu zvierat a rešpektovania verejného zdravia. Po druhej premena týchto dočasných jatočných zariadení na bitúnky, ktoré spĺňajú technické požiadavky v oblasti konštrukcie, usporiadania a vybavenia stanovené nariadením č. 853/2004, si vyžaduje mimoriadne veľké finančné investície, ktoré sú neprimeranej povahy s prihliadnutím na dočasnú povahu zabíjania zvierat na náboženské účely, ktoré sa v nich uskutočňuje.

- 25 S prihliadnutím na tieto úvahy má vnútroštátny súd pochybnosti o platnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k).
- 26 Za týchto podmienok *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Holandskojazyčný súd prvého stupňa Brusel) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúcu prejudiciálnu otázku:

„Je článok 4 ods. 4 nariadenia [č. 1099/2009] v spojení s jeho článkom 2 písm. k) neplatný z dôvodu, že porušuje článok 9 [EDLP], článok 10 [Charty] a/alebo článok 13 [ZFEÚ], pretože stanovuje, že zvieratá, ktoré majú byť zabitú osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov, možno bez omráčenia zabiť iba na bitúnku, ktorý patrí do pôsobnosti nariadenia [č. 853/2004], hoci na území Flámskeho regiónu takéto bitúnky nemajú dostatočnú kapacitu na to, aby uspokojili dopyt po zvieratách zabitých na náboženské účely bez omráčenia, ktorý vzniká každoročne pri príležitosti... sviatku obetovania, a náklady spojené s premenou dočasných, úradne schválených a kontrolovaných jatočných zariadení v súvislosti s moslimským sviatkom obetovania na bitúnky, ktoré patria do pôsobnosti nariadenia [č. 853/2004], sa nezdarujú byť účelné na dosiahnutie sledovaných cieľov týkajúcich sa dobrých podmienok zvierat a verejného zdravia a zdá sa, že nie sú primerané vo vzťahu k týmto cieľom?“

O prejudiciálnej otázke

O prípustnosti

- 27 Flámsky región, holandská vláda a vláda Spojeného kráľovstva, ako aj Rada Európskej únie a Komisia tvrdia, že prejudiciálna otázka je neprípustná.
- 28 Na jednej strane Flámsky región a vláda Spojeného kráľovstva spochybňujú relevantnosť tejto otázky z dôvodu jej formulácie. Tvrdia totiž, že prípadné obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania môže vyplývať len z nariadenia č. 853/2004, keďže práve toto nariadenie stanovuje podmienky schvaľovania bitúnkov, v ktorých sa podľa sporného obežníka musí uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely počas sviatku obetovania. Uvedená otázka tak nemá vzťah k sporu vo veci samej, keďže sa netýka platnosti nariadenia č. 853/2004, ale článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k).
- 29 Na druhej strane Flámsky región, holandská vláda a vláda Spojeného kráľovstva, ako aj Rada a Komisia vyjadrili pochybnosti v súvislosti s užitočnosťou prejudiciálnej otázky. Tvrdia najmä, že táto otázka sa zakladá na vnútroštátnych skutkových okolnostiach, ktoré nesúvisia s nariadením č. 1099/2009, a teda nemôžu mať vplyv na jeho platnosť. Problematika v spore vo veci samej totiž vyplýva z nedostatočnej kapacity schválených bitúnkov vo Flámskom regióne na to, aby uspokojila dopyt počas sviatku obetovania, a zo značných finančných investícií potrebných na to, aby mohli byť dočasné jatočné zariadenia premenené na bitúnky spĺňajúce požiadavky nariadenia č. 853/2004.
- 30 V tejto súvislosti treba na úvod pripomenúť, že prináleží iba vnútroštátnemu súdu, ktorý prejednáva spor a ktorý nesie zodpovednosť za následné súdne rozhodnutie, aby so zreteľom na osobitosti veci posúdil tak potrebu rozhodnutia v prejudiciálnom konaní pre vydanie svojho rozsudku, ako aj relevantnosť otázky, ktorú kladie Súdnemu dvoru. Preto pokiaľ sa predložená otázka týka výkladu

alebo platnosti právneho pravidla Únie, Súdny dvor je v zásade povinný rozhodnúť (rozsudky zo 16. júna 2015, Gauweiler a i., C-62/14, EU:C:2015:400, bod 24, a zo 4. mája 2016, Pillbox 38, C-477/14, EU:C:2016:324, bod 15).

- 31 Z toho vyplýva, že pri prejudiciálnej otázke týkajúcej sa práva Únie platí prezumpcia relevantnosti. Súdny dvor teda môže odmietnuť rozhodovať o takej otázke len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad alebo posúdenie platnosti predpisu Únie nemá nijakú súvislosť s existenciou alebo predmetom sporu vo veci samej, pokiaľ ide o hypotetický problém, alebo ak Súdny dvor nedisponuje skutkovými ani právnymi podkladmi potrebnými na užitočnú odpoveď na otázky, ktoré mu boli položené (rozsudok zo 16. júna 2015, Gauweiler a i., C-62/14, EU:C:2015:400, bod 25).
- 32 Pokiaľ ide v prejednávanej veci jednak o tvrdenie založené na irelevantnosti prejudiciálnej otázky pre rozhodnutie sporu vo veci samej, treba uviesť, že je pravda, že podmienky schvaľovania bitúnkov, ktoré sa podľa sporného obežníka musia od roku 2015 využívať na zabíjanie zvierat na náboženské účely počas sviatku obetovania, sú stanovené nariadením č. 853/2004. Zo spisu predloženého Súdnemu dvoru však jasne vyplýva, že tento obežník bol prijatý na osobitnom základe pravidla stanoveného v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k), ktoré ukladá povinnosť uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely v schválených bitúnoch, ktoré spĺňajú technické požiadavky stanovené nariadením č. 853/2004.
- 33 Za týchto podmienok otázka, ktorú položil vnútroštátny súd, pokiaľ sa týka platnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia, má zjavnú súvislosť s existenciou a predmetom sporu vo veci samej a je preto relevantná pre jeho rozhodnutie.
- 34 Pokiaľ ide jednak o tvrdenie založené na neužitočnej povahe tejto otázky v rozsahu, v akom sa zakladá na vnútroštátnych skutkových okolnostiach, ktoré sú nezávislé od prípadnej neplatnosti nariadenia č. 1099/2009, treba uviesť, že toto tvrdenie sa musí analyzovať, ako to zdôraznil generálny advokát v bodoch 39 až 42 svojich návrhov, v rámci meritórneho preskúmania tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania.
- 35 V skutočnosti je cieľom takého tvrdenia totiž spochybniť samotnú možnosť vyhlásiť za neplatné pravidlo stanovené v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) – s prihliadnutím na primárne právo Únie, a najmä na ustanovenia Charty a Zmluvy o FEÚ – na základe toho, že povinnosť uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely v schválených bitúnoch vyplývajúca z tohto pravidla nemôže sama osebe predstavovať obmedzenie výkonu slobody náboženského vyznania a národných zvykov týkajúcich sa náboženských rituálov.
- 36 Z vyššie uvedeného vyplýva, že položená otázka je prípustná.

O veci samej

- 37 Vnútroštátny súd svojou otázkou žiada Súdny dvor o preskúmanie platnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 10 Charty, článok 9 EDLP, ako aj na článok 13 ZFEÚ v rozsahu, v akom je účinkom uvedených ustanovení nariadenia č. 1099/2009 uloženie povinnosti uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely pri príležitosti moslimského sviatku obetovania v schválených bitúnoch, ktoré spĺňajú technické požiadavky stanovené nariadením č. 853/2004.

O platnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 10 Charty a článok 9 EDLP

- 38 Na úvod treba pripomenúť, že Únia je právnou Úniou, v ktorej jej inštitúcie podliehajú preskúmaniu súladu všetkých ich aktov najmä so Zmluvami, všeobecnými zásadami práva, ako aj základnými právami (rozsudok zo 6. októbra 2015, Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650, bod 60 a citovaná judikatúra).
- 39 Pokiaľ ide po prvé o právo na slobodu náboženského vyznania uvedené v prejudiciálnej otázke, vnútroštátny súd sa odvoláva na jeho ochranu priznanú článkom 10 Charty, ako aj článkom 9 EDLP.
- 40 V tejto súvislosti treba spresniť, že hoci – ako potvrdzuje článok 6 ods. 3 ZEÚ – základné práva zaručené EDLP sú ako všeobecné zásady súčasťou práva Únie a hoci článok 52 ods. 3 Charty stanovuje, že práva obsiahnuté v Charte, ktoré zodpovedajú právam zaručeným EDLP, majú rovnaký zmysel a rozsah, ako majú práva priznané uvedeným dohovorom, tento dohovor nepredstavuje, kým k nemu Únia nepristúpila, právny nástroj formálne začlenený do právneho poriadku Únie (rozsudky z 26. februára 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, bod 44; z 3. septembra 2015, Inuit Tapiriit Kanatami a i./Komisia, C-398/13 P, EU:C:2015:535, bod 45, a z 15. februára 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, bod 45).
- 41 Platnosť článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) tak treba preskúmať, ako žiadal vnútroštátny súd, vzhľadom na článok 10 Charty (pozri analogicky rozsudok z 15. februára 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, bod 46 a citovanú judikatúru).
- 42 Ďalej treba preskúmať, či osobitné spôsoby zabíjania zvierat podľa náboženských rituálov v zmysle článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 spadajú do pôsobnosti článku 10 ods. 1 Charty.
- 43 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že v súlade s judikatúrou Súdneho dvora právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania chránené článkom 10 ods. 1 Charty zahŕňa najmä slobodu každého prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru jednotlivo alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním úkonov a zachovávaním rôznych obradov, ktoré zahŕňa (pozri v tomto zmysle rozsudky zo 14. marca 2017, G4S Secure Solutions, C-157/15, EU:C:2017:203, bod 27, ako aj zo 14. marca 2017, Bougnaoui a ADDH, C-188/15, EU:C:2017:204, bod 29).
- 44 Navyše treba uviesť, že Charta priznáva široký výklad pojmu „náboženstvo“, ktorý sa v nej uvádza, pričom môže pokrývať jednak *forum internum*, čiže skutočnosť mať vieru, a jednak *forum externum*, čiže verejný prejav náboženskej viery (pozri v tomto zmysle rozsudky zo 14. marca 2017, G4S Secure Solutions, C-157/15, EU:C:2017:203, bod 28, ako aj zo 14. marca 2017, Bougnaoui a ADDH, C-188/15, EU:C:2017:204, bod 30).
- 45 Z toho vyplýva, že osobitné spôsoby zabíjania zvierat podľa náboženských rituálov v zmysle článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 spadajú do pôsobnosti článku 10 ods. 1 Charty (pozri analogicky ESLP, 27. jún 2000, Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Francúzsko, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795, § 74).
- 46 Napokon treba preveriť, ako uviedol vnútroštátny súd, či sa na zabitie zvierat na náboženské účely dotknuté vo veci samej skutočne vzťahuje pravidlo upravené v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009.
- 47 V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že pojem „náboženský rituál“ uvedený v tomto ustanovení je definovaný v článku 2 písm. g) nariadenia č. 1099/2009 ako „súbor úkonov súvisiacich so zabitím zvierat, ktorý je stanovený určitým náboženstvom“.

- 48 Ako však bolo pripomenuté v bodoch 11 a 12 tohto rozsudku, z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že zabíjanie zvierat na náboženské účely dotknuté vo veci samej predstavuje rituál, ktorý každoročne oslavuje veľký počet praktizujúcich moslimov v Belgicku s cieľom dodržať osobitný náboženský predpis, ktorý spočíva v povinnosti zabiť alebo dať zabiť zviera bez predchádzajúceho omráčenia, a ktorého mäso následne sčasti spotrebuje rodina a sčasti sa rozdelí medzi znevýhodnené osoby, susedov a vzdialenejších rodinných príslušníkov.
- 49 Z toho vyplýva, že na uvedené zabitie zvierat sa vzťahuje pojem „náboženský rituál“ v zmysle článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009. Patrí preto do pôsobnosti článku 10 ods. 1 Charty.
- 50 Ako uviedol generálny advokát v bodoch 51 až 58 svojich návrhov, takúto úvahu nemôže spochybníť teologická diskusia, na ktorú poukázala GAIA vo svojich písomných pripomienkach a na pojednávaní, a ktorá sa vedie v rámci rôznych náboženských prúdov moslimského spoločenstva o absolútnej alebo neabsolútnej povahe povinnosti uskutočniť zabíjanie zvierat bez predchádzajúceho omráčenia počas sviatku obetovania a o súvisiacej existencii údajných alternatívnych riešení v prípade nemožnosti splniť takúto povinnosť.
- 51 Existencia prípadných teologických odchýlok v tejto súvislosti totiž sama osebe nemôže vyvrátiť kvalifikáciu zabíjania zvierat na náboženské účely, ako ju opísal vnútroštátny súd v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ako „náboženského rituálu“.
- 52 Po týchto predbežných objasneniach treba preskúmať, či pravidlo stanovené v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) predstavuje alebo nepredstavuje obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania zaručeného článkom 10 Charty.
- 53 Článok 4 ods. 1 nariadenia č. 1099/2009 stanovuje ako všeobecnú zásadu, že „zvieratá sa usmrcujú iba po omráčení“. Odsek 4 tohto článku stanovuje, že v prípade zvierat, ktoré majú byť zabitú osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov, ako sú spôsoby spojené so zabitím zvierat na náboženské účely počas sviatku obetovania, „sa požiadavky odseku 1 neuplatnia za predpokladu, že sa zabitie uskutoční na bitúnku“.
- 54 Pokiaľ ide o článok 2 písm. k) nariadenia č. 1099/2009, tento článok definuje pojem „bitúnok“ na účely tohto nariadenia ako „akúkoľvek prevádzkareň používanú na zabíjanie suchozemských zvierat, ktorá patrí do rozsahu pôsobnosti [nariadenia č. 853/2004]“.
- 55 Z výkladu článku 4 ods. 1 a 4 nariadenia č. 1099/2009 a jeho článku 2 písm. k) tak vyplýva, že zabíjanie zvierat bez predchádzajúceho omráčenia je v Únii povolené ako výnimka pod podmienkou, že sa takého zabitie uskutoční v zariadení, ktoré podlieha schváleniu udelenému príslušnými vnútroštátnymi orgánmi a ktoré na tieto účely spĺňa technické požiadavky v oblasti konštrukcie, usporiadania a vybavenia požadované nariadením č. 853/2004.
- 56 V tejto súvislosti treba spresniť, že výnimka, ktorú povoľuje článok 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009, nestanovuje žiadny zákaz výkonu zabíjania zvierat na náboženské účely v Únii, ale naopak spresňuje pozitívny záväzok normotvorcu Únie povoliť zabíjanie zvierat bez predchádzajúceho omráčenia s cieľom zabezpečiť účinné dodržiavanie slobody náboženského vyznania, najmä praktizujúcich moslimov počas sviatku obetovania.
- 57 Takýto výklad potvrdzuje odôvodnenie 18 nariadenia č. 1099/2009, v ktorom sa jasne uvádza, že toto nariadenie zavádza výslovnú výnimku z požiadavky omráčovania zvierat pred zabitím práve s cieľom zabezpečiť rešpektovanie slobody náboženského vyznania a práva prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru vykonávaním úkonov a zachovávaním obradov, ako sa uvádza v článku 10 Charty.

- 58 V tomto kontexte treba konštatovať, že cieľom článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) tým, že stanovil povinnosť uskutočňovať zabíjanie zvierat na náboženské účely na schválenom bitúnku spĺňajúcom požiadavky nariadenia č. 853/2004, je len organizovať a z technického hľadiska upraviť slobodný výkon zabíjania zvierat bez predchádzajúceho omráčenia na náboženské účely.
- 59 Takáto technická úprava nemôže sama osebe spôsobiť obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania praktizujúcich moslimov.
- 60 Po prvé treba totiž uviesť, že článok 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia podmieňuje zabíjanie zvierat na náboženské účely splnením rovnakých technických podmienok, ako sú podmienky, ktoré sa v zásade uplatňujú na každé zabíjanie zvierat v rámci Únie bez ohľadu na použitý spôsob.
- 61 Ako uviedol generálny advokát v bode 78 svojich návrhov, povinnosť využívať bitúnok schválený v súlade s technickými požiadavkami požadovanými nariadením č. 853/2004 sa týka všeobecne a bez rozdielu všetkých subjektov, ktoré zabezpečujú zabíjanie zvierat bez ohľadu na akúkoľvek spojitosť s dotknutým náboženstvom a týka sa tak nediskriminačným spôsobom všetkých výrobcov zvieracieho mäsa v Únii.
- 62 Po druhé treba spresniť, že tým, že normotvorca Únie stanovil takéto technické požiadavky, zosúladiť dodržiavanie osobitných spôsobov zabíjania zvierat predpísaných náboženskými rituálmi s podstatnými pravidlami stanovenými nariadeniami č. 1099/2009 a č. 853/2004 o ochrane dobrých podmienok zvierat počas usmrcovania a zdravia všetkých spotrebiteľov zvieracieho mäsa.
- 63 Na jednej strane predstavuje totiž ochrana dobrých podmienok zvierat hlavný cieľ sledovaný nariadením č. 1099/2009, a najmä jeho článkom 4 ods. 4, ako vyplýva zo samotného názvu tohto nariadenia a jeho odôvodnenia 2.
- 64 Ako už Súdny dvor uviedol, význam dobrých podmienok zvierat sa prejavil najmä v tom, že členské štáty prijali protokol (č. 33), podľa ktorého sú Únia a členské štáty pri tvorbe a uskutočňovaní politiky Únie povinné dbať na požiadavky dobrých podmienok zvierat (pozri v tomto zmysle rozsudky z 19. júna 2008, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers a Andibel*, C-219/07, EU:C:2008:353, bod 27, ako aj z 23. apríla 2015, *Zuchtveih-Export*, C-424/13, EU:C:2015:259, bod 35).
- 65 Práve v tomto kontexte zastával normotvorca Únie názor, že na zabránenie nadmerného a zbytočného utrpenia zvierat počas usmrcovania bez predchádzajúceho omráčenia je potrebné, aby sa každé zabíjanie zvierat na náboženské účely uskutočnilo na bitúnku, ktorý spĺňa technické požiadavky vyžadované nariadením č. 853/2004. Ako totiž v podstate uvádzajú odôvodnenia 43 a 44 nariadenia č. 1099/2009, iba na takomto druhu bitúnku je možné tieto zvieratá predovšetkým primerane znehybniť „jednotlivo a mechanicky“ a zohľadniť dosiahnutý „vedecký a technický pokrok“ v tejto oblasti, ktorý minimalizuje ich utrpenie.
- 66 Na druhej strane, ako vyplýva z odôvodnenia 8 nariadenia č. 1099/2009, viedol cieľ zabezpečenia vysokej úrovne ochrany zdravia ľudí normotvorcu Únie k preneseniu zodpovednosti zaručiť bezpečnosť potravín na prevádzkovateľov potravinárskych podnikov, ako aj k uloženiu povinnosti uskutočniť každé zabíjanie zvierat na bitúnkoch, ktoré spĺňajú technické požiadavky na výstavbu, usporiadanie a vybavenie bitúnkov, uvedené najmä v prílohe III nariadenia č. 853/2004.
- 67 Ako totiž uviedol generálny advokát v bodoch 64 a 65 svojich návrhov, normotvorca Únie prijatím tohto posledného uvedeného nariadenia výslovne zamýšľal zabezpečiť v súlade so zámerom uvedeným v jeho odôvodnení 2, aby všetky potraviny živočíšneho pôvodu bez ohľadu na zvolený spôsob zabíjania zvierat boli vyrobené a uvedené na trh podľa prísnych noriem zaručujúcich dodržiavanie hygieny a bezpečnosti potravín a aby sa zabránilo poškodeniu ľudského zdravia.

- 68 Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že pravidlo stanovené v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia nemôže samo osebe spôsobiť obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania praktizujúcich moslimov počas sviatku obetovania, chránené článkom 10 Charty.
- 69 Vnútroštátny súd sa však domnieva, že povinnosť vyplývajúca z tohto pravidla môže na území Flámskeho regiónu sťažovať zabíjanie zvierat na náboženské účely pre mnohých praktizujúcich moslimov a obmedziť ich právo na slobodu náboženského vyznania.
- 70 Tieto úvahy sú spojené so skutočnosťou, že schválené bitúnky, ktoré sa nachádzajú na území Flámskeho regiónu a sú v súlade s požiadavkami nariadenia č. 853/2004, nemajú dostatočnú kapacitu na to, aby uspokojili nárast dopytu po mäse „halal“, ktorý vzniká počas sviatku obetovania. Vytvorenie nových schválených bitúnkov alebo premena dočasných jatočných zariadení, ktoré fungovali do roku 2014, na schválené bitúnky na náklady moslimského spoločenstva si však vyžaduje neprimerane vysoké finančné investície. Navyše vzhľadom na dočasnú povahu zabíjania zvierat na náboženské účely nie sú tieto investície relevantné ani z hľadiska cieľa vyhnúť sa zbytočnému alebo nadmernému utrpeniu zvierat alebo ani z hľadiska cieľa poskytnúť lepšie záruky v oblasti verejného zdravia. Mohli by sa tiež javiť neprimerané, pokiaľ ide o prínos v oblasti rešpektovania dobrých podmienok zvierat a verejného zdravia.
- 71 V tejto súvislosti však treba na úvod pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora sa platnosť aktu Únie musí posudzovať v závislosti od skutkových a právnych okolností existujúcich v čase, keď bol tento akt prijatý. Pokiaľ má normotvorca Únie posúdiť budúce účinky prijímanej právnej úpravy, hoci sa nedajú presne predvídať, jeho posúdenie možno kritizovať, iba ak je zjavne nesprávne z hľadiska skutočností, ktoré mu boli známe v čase prijatia predmetnej právnej úpravy (rozsudky zo 17. októbra 2013, Schaible, C-101/12, EU:C:2013:661, bod 50, a z 9. júna 2016, Pesce a i., C-78/16 a C-79/16, EU:C:2016:428, bod 50).
- 72 Platnosť ustanovenia práva Únie sa tak posudzuje s ohľadom na vlastnosti patriace tomuto ustanoveniu a nemôže závisieť od osobitných okolností každého prípadu (pozri v tomto zmysle rozsudok z 28. júla 2016, Ordre des barreaux francophones et germanophone a i., C-543/14, EU:C:2016:605, bod 29).
- 73 V prejednávanej veci však na jednej strane zo spisu predloženého Súdnu dvoru vyplýva, že problematika, na ktorú poukazuje vnútroštátny súd, a ktorá je uvedená v bode 70 tohto rozsudku, sa týka len obmedzeného počtu obcí Flámskeho regiónu. Túto problematiku tak nemožno považovať za neoddeliteľne spojenú s uplatňovaním pravidla stanoveného v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia v celej únii.
- 74 Preto samotná skutočnosť, že uplatnenie článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia môže obmedziť slobodu zabíjania zvierat na náboženské účely v regióne určitého členského štátu, nemôže mať vplyv na platnosť tohto ustanovenia vzhľadom na článok 10 Charty. Z dôvodu, že nariadenie č. 1099/2009 má vplyv na všetky členské štáty, sa totiž jeho platnosť musí preskúmať tak, že nezohľadňuje osobitnú situáciu jedného členského štátu, ale všetkých členských štátov Únie (pozri analogicky rozsudok zo 4. mája 2016, Poľsko/Parlament a Rada, C-358/14, EU:C:2016:323, bod 103 a citovaná judikatúra).
- 75 Navyše podľa údajov uvedených v spise predloženom Súdnu dvoru ani možné dodatočné náklady, na ktoré odkazuje vnútroštátny súd, nezabránili v priebehu roka 2015 dvom dočasným jatočným zariadeniam nachádzajúcim sa vo Flámskom regióne a v priebehu roka 2016 trom takýmto zariadeniam v splnení podmienok pravidla uvedeného v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s článkom 2 písm. k) tohto nariadenia.
- 76 Na druhej strane problematika týkajúca sa možných dodatočných nákladov závisí od cyklických okolností čisto vnútroštátnej povahy.

- 77 Potreba vytvorenia nových bitúnkov spĺňajúcich požiadavky nariadenia č. 853/2004 s rizikom možného dodatočného zaťaženia moslimského spoločenstva totiž vyplýva len z údajnej nedostatočnej kapacity na existujúcich schválených bitúnoch na území Flámskeho regiónu.
- 78 Takýto jednorazový problém kapacity zabíjania zvierat na území jedného regiónu jedného členského štátu, spojený so zvýšeným dopytom po zabíjaní zvierat na náboženské účely počas niekoľkých dní pri príležitosti sviatku obetovania, je dôsledkom spojenia vnútroštátnych okolností, ktoré nemôžu mať vplyv na platnosť článku 4 ods. 4 tohto nariadenia v spojení s jeho článkom 2 písm. k).
- 79 Z vyššie uvedeného vyplýva, že pochybnosti vyjadrené vnútroštátnym súdom, pokiaľ ide o prípadný zásah do slobody náboženského vyznania z dôvodu neprimeranej finančnej záťaže, ktorú by museli znášať dotknuté moslimské spoločenstvá, nie sú dôvodné a nemôžu vyvrátiť úvahu uvedenú v bode 68 tohto rozsudku, podľa ktorej pravidlo stanovené v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) nespôsobuje samo osebe žiadne obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania pre moslimov, zaručeného článkom 10 Charty.
- 80 Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že z preskúmania článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) nevyplýva žiadna skutočnosť, ktorá by mohla mať vplyv na jeho platnosť vzhľadom na článok 10 Charty.

O platnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 13 ZFEÚ

- 81 Pokiaľ ide o posúdenie platnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 13 ZFEÚ, toto ustanovenie uvedené ako posledné stanovuje, že Únia a členské štáty musia brať maximálny ohľad na požiadavky blaha zvierat, pričom rešpektujú „zákonné a správne ustanovenia a zvyky členských štátov týkajúce sa najmä náboženských rituálov, kultúrnych tradícií a regionálneho dedičstva“.
- 82 V tejto súvislosti však treba konštatovať, podobne ako tvrdí Komisia vo svojich písomných pripomienkach, že v prejednávanej veci zo spisu predloženého Súdnemu dvoru jasne nevyplýva, na ktoré zákonné a správne ustanovenia alebo belgické zvyky týkajúce sa náboženského sviatku obetovania sa článok 13 ZFEÚ vzťahuje. Belgická právna úprava platná v čase podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania totiž stanovuje, že zabíjanie zvierat na náboženské účely sa musí uskutočniť v rámci schváleného bitúnu, ktorý spĺňa požiadavky nariadenia č. 853/2004. Z toho vyplýva, že jediné ustanovenia vnútroštátneho práva týkajúce sa náboženských rituálov, ktoré by mohli byť dotknuté uplatňovaním pravidla uvedeného v článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k), môžu byť tie, ktoré boli platné do 4. júna 2015, teda dňa prijatia sporného obežníka.
- 83 V každom prípade aj keby sa malo vychádzať z toho, že vnútroštátny súd odkazuje na tieto ustanovenia vnútroštátneho práva, nič to nemení na tom, že z dôvodu, že bolo rozhodnuté, že pravidlo vyplývajúce z uplatnenia článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k), nespôsobuje žiadne obmedzenie práva na slobodu náboženského vyznania pre moslimov, zaručeného článkom 10 Charty, žiadna skutočnosť predložená na preskúmanie Súdnemu dvoru neumožňuje dospieť k záveru, na základe rovnakých úvah ako boli uvedené v bodoch 56 až 80 tohto rozsudku, o neplatnosti článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 13 ZFEÚ.
- 84 S prihliadnutím na vyššie uvedené úvahy treba na položenú otázku odpovedať tak, že preskúmanie prejudiciálnej otázky neodhalilo žiadnu skutočnosť, ktorá by mohla mať vplyv na platnosť článku 4 ods. 4 nariadenia č. 1099/2009 v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 10 Charty a článok 13 ZFEÚ.

O trovách

- 85 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

Preskúmanie prejudiciálnej otázky neodhalilo žiadnu skutočnosť, ktorá by mohla mať vplyv na platnosť článku 4 ods. 4 nariadenia Rady (ES) č. 1099/2009 z 24. septembra 2009 o ochrane zvierat počas usmrčovania v spojení s jeho článkom 2 písm. k) vzhľadom na článok 10 Charty základných práv Európskej únie a článok 13 ZFEÚ.

Podpisy